

costaid

Coping Strategies Against Information Disorder

Modul 7 Digitálne zručnosti

Spolufinancovaný
Európskou úniou

Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a postoje sú názormi a vyhláseniami autora(-ov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo Európskej výkonnej agentúry pre vzdelávanie a kultúru (EACEA). Európska únia ani EACEA za ne nepreberajú žiadnu zodpovednosť.

costaid
Coping Strategies Against Information Disorder

Partneri

VERWEY Instituut
JONKER

KU LEUVEN

connexions
ICT for Education and Social Impact

Wissenschaftsinitiative
Niederösterreich

Science Initiative Lower Austria

Moduly

1. Povedomie

2. Kritické myslenie

3. Riešenie konfliktov

4. Umožnenie dialógu

5. Etika

6. Reflexívne zručnosti

7. Digitálne zručnosti

Ciele

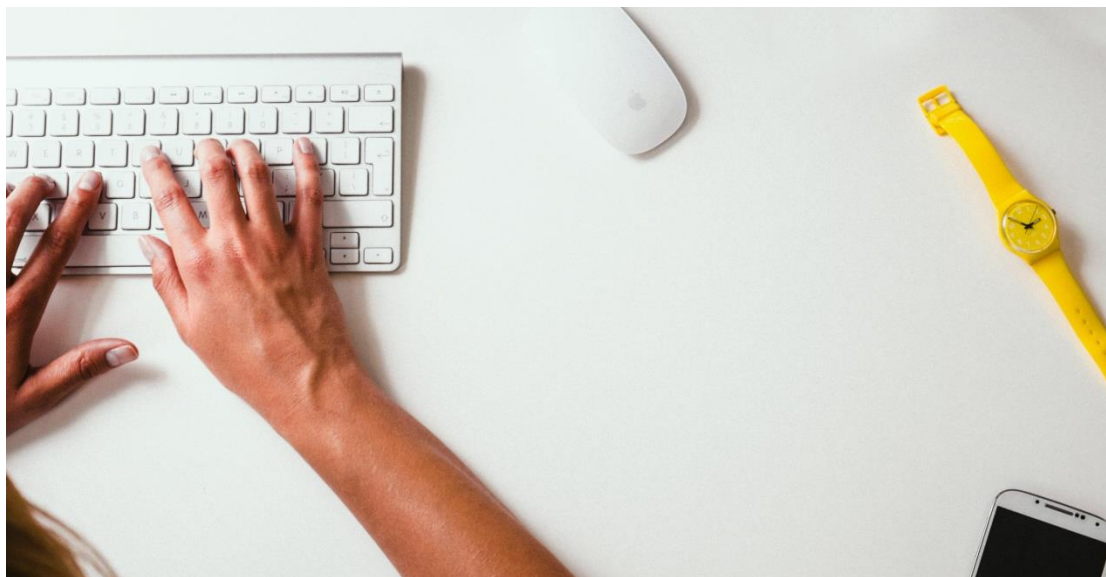
- ✓ Aké digitálne zručnosti sú potrebné na rozpoznanie falošných správ a hoaxov
- ✓ Úloha sociálnych médií pri šírení falošných správ
- ✓ Ako možno posúdiť dôveryhodnosť spravodajských zdrojov
- ✓ Ako možno overiť pravosť obrázkov a videí

Prečo sú potrebné digitálne zručnosti?

Mediálna gramotnosť a digitálne zručnosti sú dôležité kompetencie pre 21. storočie. Pomáhajú nám pristupovať k rôznym formám médií a technológií, analyzovať ich, hodnotiť, vytvárať a komunikovať s nimi.

Mediálna gramotnosť a digitálne zručnosti nám umožňujú efektívne sa orientovať v informačnom prostredí. V dobe falošných správ a hoaxov znamená mediálna gramotnosť vedieť rozoznať dôveryhodné zdroje, overovať fakty a kriticky analyzovať obsah. Umožňuje nám prijímať informované rozhodnutia, podporuje zodpovedné digitálne občianstvo a chráni pred dezinformáciami. Mediálna gramotnosť je základom digitálnej gramotnosti, ktorá nám umožňuje zapojiť sa do digitálneho sveta s dôverou a rozvahou.

[Zdroj obrázku](#) | [Licencia Unsplash](#)

Prečo sú na identifikáciu falošných správ a hoaxov potrebné digitálne zručnosti?

Digitálne zručnosti sú schopnosti používať digitálne zariadenia, komunikačné nástroje a siete na prístup k informáciám a na ich správu. Sú nevyhnutné na zapojenie sa do modernej spoločnosti, keďže sme neustále vystavení rôznym zdrojom informácií online. Nie všetky informácie sú však spoľahlivé alebo dôveryhodné. Falošné správy a hoaxy sú úmyselné pokusy zavádzať, manipulovať alebo klamať ľudí pomocou nepravdivých alebo nepresných informácií. Môžu mať negatívny vplyv na jednotlivcov a spoločnosť, napríklad šíriť strach, nenávisť alebo zmätok, ovplyvňovať názory a správanie alebo podkopávať dôveru v inštitúcie a demokraciu.

Preto sú digitálne zručnosti potrebné, aby sme vďaka nim dokázali identifikovať falošné správy a hoaxy a chrániť sa tak pred ich ovplyvňovaním alebo poškodzovaním.

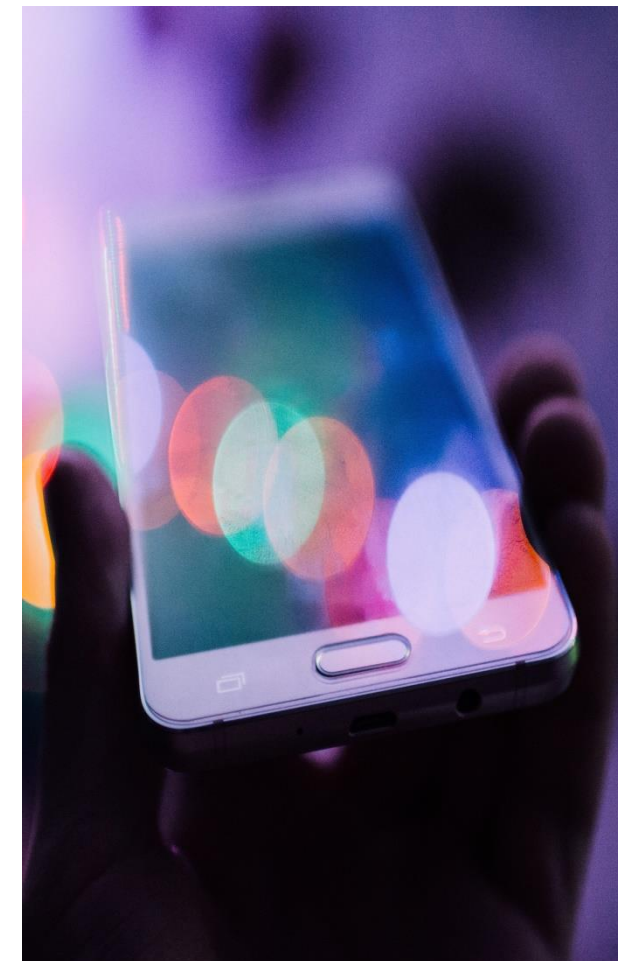
Aké digitálne zručnosti sú potrebné na rozpoznanie falošných správ a hoaxov?

Niektoré z digitálnych zručností, ktoré nám môžu pomôcť, sú:

Mediálna gramotnosť: Je to schopnosť porozumieť rôznym formám médií, ako sú texty, obrázky, videá alebo zvuky, a používať ich. Mediálna gramotnosť nám môže pomôcť interpretovať posolstvá a významy mediálnych obsahov, ktoré konzumujeme a tak identifikovať techniky a stratégie používané na ich tvorbu a šírenie.

Informačná gramotnosť: Je to schopnosť efektívne a eticky vyhľadávať, vyberať, používať a komunikovať informácie. Informačná gramotnosť nám môže pomôcť nájsť relevantné a spoľahlivé zdroje informácií a porovnať a konfrontovať rôzne pohľady a dôkazy.

Digitálne občianstvo: Je to schopnosť správať sa na internete zodpovedne, ohľaduplne a bezpečne. Digitálne občianstvo nám môže pomôcť rešpektovať práva a súkromie iných, vyhnúť sa kyberšikane a nenávisťným prejavom a nahlásiť alebo označiť nevhodný alebo škodlivý obsah.

Sociálne médiá a falošné správy

Platformy sociálnych médií, ako sú Facebook, Twitter či Instagram, sa často používajú ako kanály na šírenie falošných správ, pretože umožňujú používateľom ľahko zdieľať informácie z rôznych zdrojov a pristupovať k nim.

Dôležitým faktorom, ktorý prispieva k úlohe sociálnych médií pri šírení falošných správ, je nedostatočná regulácia a overovanie informácií zverejňovaných na týchto platformách. Na rozdiel od tradičných médií, ako sú noviny alebo televízne kanály, ktoré majú redakčné normy a postupy overovania faktov, platformy sociálnych médií nemajú rovnakú úroveň transparentnosti alebo zodpovednosti za obsah, ktorý sa na nich nachádza.

To umožňuje komukoľvek vytvárať a zdieľať falošné správy bez toho, aby bol odhalený alebo potrestaný. Okrem toho sa niektoré techniky umelej inteligencie, ako napríklad strojové učenie a hlboké učenie, dajú použiť na vytváranie a manipuláciu falošného obsahu, napríklad obrázkov, videí alebo textov, ktoré môžu ľudí oklamať a presvedčiť ich, že sú skutočné.

Faktory, ktoré prispievajú k rýchlemu šíreniu falošných správ na internete

Platformy sociálnych médií: Rozšírené používanie sociálnych médií umožňuje rýchle zdieľanie falošných správ, ktoré sa v priebehu chvíle dostanú k veľkému publiku.

Konfirmačné skreslenie: Ľudia majú tendenciu veriť a zdieľať informácie, ktoré sú v súlade s ich existujúcimi presvedčeniami, takže sú viac naklonení veriť vo falošné správy, ktoré potvrdzujú ich predsudky.

„Echo Chambers“ - Bubliny: Online komunity, alebo priestory, ktoré posilňujú presvedčenie jednotlivcov tým, že ich vystavujú podobne zmýšľajúcemu obsahu, čo ďalej podporuje šírenie falošných správ v týchto uzavretých kruhoch.

Nedostatok mediálnej gramotnosti: Mnohí ľudia nemajú dostatočné schopnosti kritického myslenia, aby dokázali rozoznať spoľahlivé zdroje od nespoľahlivých, a preto sú náchylnejší na falošné správy.

Faktory, ktoré prispievajú k rýchlemu šíreniu falošných správ na internete

Emocionálna príťažlivosť: Falošné správy často využívajú emocionálny jazyk alebo senzácie, čím vyvolávajú silné reakcie, ktoré podporujú zdieľanie.

Algoritmická predpojatost': Algoritmy sociálnych médií môžu uprednostňovať pútavý alebo kontroverzný obsah a neúmyselne podporovať falošné správy s cieľom maximalizovať zapojenie používateľov.

Jednoduchosť vytvorenia: Vytváranie a zdieľanie obsahu online je jednoduché, čo umožňuje každému vytvárať a šíriť falošné správy.

Clickbait titulky: Chytľavé, zavádzajúce titulky podporujú kliknutia a zdieľania, aj keď je obsah nepravdivý.

Vplyv kampaní: Štátne a neštátne subjekty môžu využívať koordinované úsilie na šírenie falošných správ na politické alebo ideologické účely.

Zdroj obrázku thesun.co.uk

Ako môžete posúdiť dôveryhodnosť spravodajských zdrojov?

Skontrolujte reputáciu zdroja:

Vyhľadajte a overte informácie u známych a uznávaných spravodajských organizácií ako sú BBC, Reuters, The New York Times alebo u slovenských denníkov s dobrou povestou (dôveryhodnosť webových stránok overíte na konstiratori.sk). Tieto zdroje majú uznávanú povesť a vysokú novinársku integritu.

Preskúmajte stránku "O nás":

Navštívte podstránku "O nás" v spravodajskom zdroji. Legitímne spravodajské zdroje poskytujú informácie o svojej histórii, poslaní a redakčných štandardoch.

Vyhňte sa sociálnym médiám ako jedinému zdroju:

Správy zdieľané na platformách sociálnych médií môžu byť nespoľahlivé. Ak nájdete správu na sociálnych sieťach, pokúste sa ju overiť v dôveryhodnom zdroji správ.

Kontroly dôveryhodnosti: Test CRAAP

Tento test sa používa na hodnotenie zdrojov informácií a určenie ich dôveryhodnosti. Je prínosom pre študentov a výskumníkov, ktorí potrebujú vyhodnotiť zdroje na akademické účely.

Aktuálnosť: Aktuálnosť informácií a to, či sú aktuálne a relevantné pre danú tému.

Relevantnosť: Relevantnosť sa vzťahuje na mieru, do akej informácie súvisia s výskumnou otázkou alebo skúmanou témou.

Autorita: Dôveryhodnosť zdroja a to, či je spoľahlivým zdrojom informácií.

Presnosť: vecná správnosť poskytnutých informácií a to, či sa dajú overiť z iných zdrojov.

Účel: Dôvod, prečo informácia existuje a či má informovať, presvedčiť, pobaviť alebo oklamať.

Kontroly dôveryhodnosti: Kontrola SMART

Skratka SMART Check znamená Source (zdroj), Motive (motív), Authority (autorita), Review (preskúmanie) a Two-Source Test (test dvoch zdrojov). Tento test je obzvlášť užitočný pri hodnotení online zdrojov, ako sú spravodajské články alebo príspevky na sociálnych médiách.

Zdroj: Odkazuje na pôvod informácií, vrátane toho, kto ich vytvoril, a na ich príslušnosť/vzťahy a predsudky.

Motív: Dôvod, prečo bola informácia vytvorená a či sa za ňou skrýva konkrétny zámer alebo zaujatosť.

Autorita: Dôveryhodnosť zdroja a to, či ide o renomovaný zdroj informácií.

Preskúmanie: Týka sa kvality informácií vrátane toho, či ich recenzovali odborníci alebo overovatelia faktov.

Test dvoch zdrojov: Postup overovania informácií porovnaním s aspoň dvoma dôveryhodnými zdrojmi.

Kontrola dôveryhodnosti: Otázky 5x "W" (1/2)

Test 5W je metóda zhromažďovania informácií pomocou piatich kľúčových otázok: kto, čo, kedy, kde a prečo. Tieto otázky zvyčajne používajú novinári a vyšetrovatelia, aby získali úplný obraz o situácii a uistili sa, že boli zhromaždené všetky relevantné informácie.

Kto je autorom? – Osoba alebo organizácia zodpovedná za vytvorenie obsahu. Znalosť autora môže poskytnúť prehľad o jeho perspektíve a odborných znalostiach, čo môže ovplyvniť dôveryhodnosť informácií.

Aký je účel obsahu? – Dôvod vytvorenia obsahu, či už ide o informovanie, presviedčanie, zábavu alebo niečo iné. Pochopenie účelu môže pomôcť určiť zaujatosť a relevantnosť informácií.

Kontrola dôveryhodnosti: Otázky 5 "W" (2/2)

Kedy bola publikovaná? – Vzťahuje sa na dátum vydania obsahu. Znalosť dátumu uverejnenia môže pomôcť určiť aktuálnosť a relevantnosť informácií.

Odkiaľ je obsah? – Zdroj obsahu, či už ide o renomovanú spravodajskú organizáciu, osobný blog alebo platformu sociálnych médií. Poznanie zdroja môže pomôcť určiť dôveryhodnosť a zaujatosť informácií.

Prečo tieto informácie existujú? – Dôvod, prečo boli informácie vytvorené a zverejnené. Poznanie motivácie, ktorá stojí za informáciami, môže pomôcť určiť zaujatosť a spoľahlivosť obsahu.

Kontrola dôveryhodnosti: Metóda RADAR (1/2)

Test RADAR je metóda hodnotenia spoľahlivosti a dôveryhodnosti informácií z online zdrojov. Je to skratka pre **R**ationale (odôvodnenie), **A**uthority (autorita), **D**ate (dátum), **A**ccuracy (presnosť) a **R**elevance (relevantnosť).

Odôvodnenie: Dôvod existencie informácie a účel obsahu. Znalosť zdôvodnenia informácie môže pomôcť určiť, či je zaujatá alebo objektívna.

Autorita: Poverenie a odbornosť autora alebo vydavateľa informácií. Pochopenie autority zdroja môže pomôcť určiť, či sú informácie dôveryhodné a spoľahlivé.

Rationale

Authority

Date

Accuracy

Relevance

Kontrola dôveryhodnosti: Metóda RADAR (2/2)

Dátum: Čas zverejnenia alebo aktualizácie informácií. Znalosť dátumu môže pomôcť určiť, či sú informácie stále relevantné a aktuálne.

Presnosť: Týka sa pravdivosti a správnosti informácií. Kontrola správnosti zahŕňa overenie informácií z viacerých zdrojov a vyhodnotenie predložených dôkazov.

Relevantnosť: Ako dobre sa informácie vzťahujú na danú tému alebo otázku. Hodnotenie relevantnosti zahŕňa posúdenie, či je informácia užitočná a použiteľná v konkrétnej situácii.

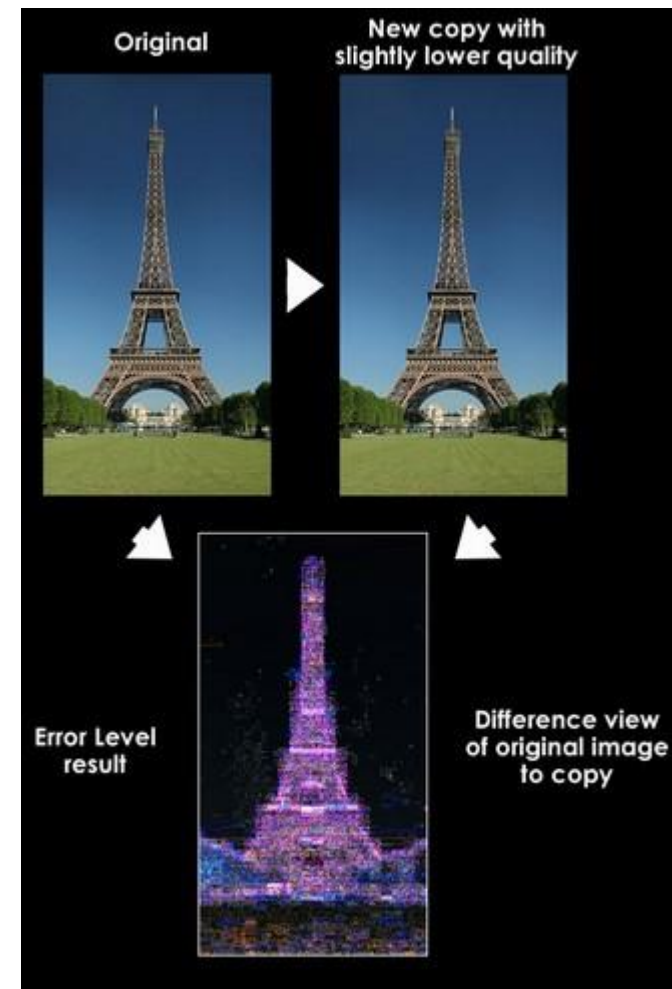
Ako môžete overiť pravosť obrázkov a videí?

Křížová kontrola zdrojov: Overte zdroj porovnaním obrázka alebo videa s dôveryhodnými zdrojmi alebo výpoveďami očitých svedkov!

Forezný softvér pre obraz: Využite nástroje na foreznú analýzu obrázkov na odhalenie známkov manipulácie, ako sú zmenené pixely alebo digitálne artefakty!

Kontextové stopy: Preskúmajte kontext okolo obrázka alebo videa vrátane titulkov, časových značiek a súvisiaceho obsahu!

Svedectvo očího svedka: Vyhľadajte svedectvá očitých svedkov alebo výpovede z dôveryhodných zdrojov, aby ste potvrdili alebo vyvrátili obsah!

Zdroj obrázku: Forensics.map-base.info

Bezplatné nástroje na kontrolu obrázkov (nahrávanie obrázkov)

Forenzné softvéri na analýzu obrázkov sú nástroje, ktoré vám pomôžu analyzovať a overiť pravosť a integritu digitálnych obrázkov. Pomôžu vám odhaliť, či bol obrázok upravený, zmanipulovaný alebo pozmenený. Tu je niekoľko bezplatných softvérov na forenznú analýzu obrázkov, ktoré môžete použiť:

Forensically: Je to webový nástroj, ktorý ponúka súbor funkcií pre forenznú analýzu digitálnych obrázkov, ako je detekcia klonov, analýza úrovne chýb, analýza šumu, extrakcia metadát, geografické označovanie, analýza miniatúr, analýza JPEG a ďalšie. Na použitie tohto nástroja je možné nahrať obrázok alebo vložiť adresu URL obrázka. Má zaujímavý návod, ktorý ukazuje, ako softvér používať.

<https://29a.ch/photo-forensics/>

TinEye: Ide o webový nástroj, ktorý umožňuje spätné vyhľadávanie obrázkov. Pomôže vám zistiť, odkiaľ obrázok pochádza, ako sa používa, či existujú jeho upravené verzie alebo najst' verzie s vyšším rozlíšením. Ak chcete použiť tento nástroj, môžete nahrať obrázok alebo vložiť adresu URL obrázka.

<https://tineye.com/>

Bezplatné nástroje na kontrolu obrázkov (nahrávanie obrázkov)

Reverzné vyhľadávanie obrázkov v službe Google: Táto funkcia umožňuje vyhľadávať podľa obrázkov alebo vykonať spätné vyhľadávanie obrázkov. Môže vám pomôcť zistiť, odkiaľ obrázok pochádza, ako sa používa, či existujú jeho upravené verzie alebo najst' verzie s vyšším rozlíšením.

<https://images.google.com>

Zdroj obrázku: tineye.com

Bezplatné nástroje na kontrolu obrázkov (softvér na stiahnutie)

Internet poskytuje veľké množstvo softvérových nástrojov na kontrolu obrázkov. Niektoré z nich ponúkajú bezplatné verzie.

JPEGsnoop: Je to nástroj založený na systéme Windows, ktorý dokáže odhaliť skryté informácie v obrázkoch JPEG, napríklad značku a model fotoaparátu, nastavenia kvality, použitý softvér na úpravu, údaje EXIF, kvantifikačné tabuľky, Huffmanove tabuľky a ďalšie. Dokáže tiež zistiť, či bol obrázok prekomprimovaný alebo upravený programom Photoshop.

<https://jpegsnoop.updatestar.com/>

Are Flowers Blooming in Antarctica Because of Global Warming?

Written by: *Taija PerryCook*

Oct 16, 2023

A striking image posted on X went viral, sparking a broader conversation about global warming.

Read More

Bezplatné nástroje na kontrolu obrázkov (softvér na stiahnutie)

Ghiro: Ide o open source nástroj, ktorý automatizuje proces forenznej analýzy digitálnych snímok. Dokáže analyzovať obrovské množstvo obrázkov a poskytovať správy o rôznych aspektoch, ako sú metadáta, poloha GPS, miniatúry, analýza úrovne chýb, analýza hlavných komponentov, extrakcia reťazcov a ďalšie.

<https://www.getghiro.org/>

Amped Authenticate: Je to profesionálny nástroj, ktorý dokáže vykonávať pokročilé overovanie a detekciu falšovania obrázkov. Dokáže analyzovať rôzne aspekty obrázka, napríklad formát, metadáta, identifikáciu zdroja, integritu obsahu, analýzu poľa farebných filtrov, balistiku fotoaparátu a ďalšie. Ponúka bezplatnú skúšobnú verziu na účely hodnotenia.

<https://ampedsoftware.com/authenticate>

Referencie a ďalšia literatúra

Journalism, fake news & disinformation: Handbook for journalism education and training. UNESCO 2018, ISBN: 978-92-3-100281-6

Gerorge Krasadakis: Fake News and Misinformation: How digital tech can help. Retrieved from: <https://www.theinnovationmode.com/the-innovation-blog/misinformation-online-a-solution-powered-by-state-of-the-art-tech>

Council of Europe: Dealing with propaganda, misinformation and fake news. Retrieved from: <https://www.coe.int/en/web/campaign-free-to-speak-safe-to-learn/dealing-with-propaganda-misinformation-and-fake-news>

European Commission: Tackling online disinformation. Retrieved from <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/online-disinformation>

Matt Burns: A quick guide to digital image forensics. Retrieved from: <https://www.cameraforensics.com/blog/2020/03/06/a-quick-guide-to-digital-image-forensics-in-2020/>

Digitálne zručnosti

Gratulujeme!

Túto časť ste dokončili

**Spolufinancovaný
Európskou úniou**

Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a stanoviská sú však len názormi autora (autorov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo Európskej výkonnej agentúry pre vzdelávanie a kultúru (EACEA). Európska únia ani EACEA za ne nemôžu niesť zodpovednosť.

